

KÖZMŰVELŐDÉS.

Az erdélyi római kath. irodalmi társulat heti közlönye.

Megjelenik minden szombaton. — A társulat minden rendű tagjai a lapot tagdíjaikért kapják. — Nemtagok részére előfizetési díj: egészévre 4 frt, félévre 2 frt, negyedévre 1 frt

Ugy a lap szellemi részét illető cikkek, mint az előfizetési pénzek a „Közművelődés” szerkesztőségének Gyulafehérvárra a várba küldendőik.

Az erdélyi római kath. irodalmi társulat külső választmányi tagjaihoz.

*Mindazokat, kik valamely cél elérése végett egymással érdekközösségbe lépnek, egyszersmind egy szent kötelesség is terheli az ezen cél érdekében hasznosnak ismert eszközök megválasztását illetőleg. Az erdélyi rom. kath. irodalmi társulat fontos céljának előmozdítására szövetkezett tagok mindenikét, de különösen az összes tagok bizalma által megített választmányi tagokat ezen kötelesség méltán terheli. Meg vagyunk győződve, hogy magok a választmányi tagok is velünk e tekintetben egyet értenek és éreznek. Azért midőn minden egyes tagot az ügy érdekében pártoló közrehatásra fölhevítünk, ez alkalommal különösen az igen tisztelt külválasztmányi tagokhoz azon kéressel fordulunk, szíveskedjenek a társulat **ugy anyagi, mint szellemi fölvirágoztatására befolyásuk egész súlyát mérlegbe vetni, jelesen pedig hogy törekedjenek a társulatnak saját körükben új tagokat gyűjteni és a „Közművelődés” számára a vidéken oly tudósítókat megnyerni, kik a lap szellemével egyező s keretébe találó mozzanatokról a szerkesztőséget értesítsék. Ily módon fog csak sikerülni, hogy a társulás útján is szent vallásunknak és drága hazánknek, de különösen a társadalmi érdekek helyes irányu fejlesztésének, a népek földi jólétének és örök üdvének szolgálatára legyünk s miért oly nemes lánggal hevülünk, azt a siker koszorujával is díszíthessük.***

Az elnökség.

Iskolaügyek a kereszténység három első századában.

(Folytatás.)

V. Megtörténvén a felvételi vizsga a kised át lépte az iskola küszöbét. — Hogy e korban voltak mind elemi, mind felsőbb iskolák s iskolái helyiségek is: tanuskodnak a neveléstörténetírók. »Krisztus születése után a zsidóknál nem csak Jeruzsálemben, hanem minden kisebb faluban találunk népiskolákat; templomoknak tanítókkal való ellátása végett tanítóképezdéket állítottak. Itt előadtak: hittan, erkölctan, naptárkészítés, költészet, jog (kabala), hagyománytan«. (Molnár 19.) Voltak a zsidóknál az ugynevezett rabbi, vagyis akademiái iskolák, melyeknek tárgyát »a szent iratok tanulmányozása képezte, — nevezetesen pedig másolatok eszközlése s őrzése, a bibliának hagyományokra támaszkodó fejtegetése, polgári, vallási iratok, szerződések, vállevek készítése.« (Lubr.) Ilyen akademiában tanult szt. Pál apostol is a híres Gamaliel bölcsész professora alatt. Azonban ezen iskolákban inkább a törvény betűjét, mint szellemét tanítván és tanulván, az ezekből kikerült farizeus irástudókat méltán feddi meg az Üdvözítő képmutatásuk miatt, s feslett életük miatt méltán hasonlította festett koporsókhoz, melyek kívül szépek, bent azonban büzhödt hullát tartalmaznak.

Hogy a rómaiaknál és görögöknél szintén voltak nyilvános iskolák: bizonyos Hadrián, Antoninus és Márk Aurel császárok életéből is. Felsőbb intézetek — hova magasabb tanulmányok megszerzése végett siettek az ifjak — voltak: Athen, Rhodos, Mityléné, Alexandria, Smirna, Perganium, Efe-

sus, Massilia stb. városokban. Ezek felosztattak grammatikai, rethorikai, és filozófiai iskolákra, melyekben görög és latin nyelv — magasabb szempontból — szónoklattan, jogtudományok, bölcsészet, mértan és zene adattak elő. Mindezek alapja az elemi iskola. »Ezt ludusnak nevezték, hogy az ifjúságot már a név által is oda csalogassák s egyszersmind jelezzék, miszerint a tudományyal s művészettel való foglalkozás csak a szellem játéka és üdülése. Ezek tanítói ludimagistereknek neveztettek.« (Kis.)

»Az iskolahelyiség a zsidóknál vagy a rabbi étés imaterme vala, vagy pedig a zsinagógáknak, sőt a templomnak is valamely mellékterme; némely rabbi pedig a régiek szokásához ragaszkodva nyilvános helyeken tanítottak.« Az üdvözítő és apostolok is nyilvános helyeken tanítottak, miről tanuskodnak hegyi beszéd, szt. Péter praedikálása pünköszt napján s szt. Pálnak utazásaiban tartott beszédei stb. E szabad ég alatti tanítás mellett tanuskodik Epictetus bölcsész is — Neró alatt — ki mintaképeinek Diogenes- és Socratesnek példáját követve Rómának utczáin kezdett tanítani; a római nép azonban más-ként gondolkozván, mint a görög, üzöbe vette őt, míg végre egy iskolában vonta meg magát. Gondolkoztak a régiek arról is, hogy az iskola ne legyen túlhépes, mert például a zsidók minden 25 gyermek mellé egy tanítót, 50 mellé kettőt, 40 mellé egy főt és segédet rendeltek.

De szóljunk már valamit a keresztény iskolákról is. Ezek közt első helyen állanak a catechumen iskolák, melyekben azok tanítottak, kik a Keresztiséget felvenni ohajták. »Az egyház ugyanis, hogy kebelébe méltatlan tagok ne toladjanak, a kereszténység felvételére jelenkező pogányok elfogadásában mindig nagy elővigyázattal élt. A kiknek erkölestelen foglalkozásuk volt, minők például a bálványozó papok, gladiátorok stb. azok visszautasítottak; olyanok pedig, kik a felvételre nem voltak épen méltatlanok csak hosszú előkészítés után vétettek fel. (Vapp'ler). A hittanoncz keresztiségre előkészítését Cantu Caes. következőkben írja le: Miután neve megváltoztatott s megtartoztatta magát a házassági jogok gyakorlatától, kiállotta a 30 napi böjtöt s más önmeztartoztatásokat: exorciáltatott s hétszer vizsgáltatott meg a hittanból; azután mezitláb letette a hitet, fejtegette a hitvallást, elénekelte a Patert és illetékesnek nyilvánított. Virágvasárnapon és nagy-

csütörtökön megmosattak lábai. Nagyszombaton a püspök éh gyomorral és fehér ruhába öltözve nyilvánosan megkeresztelte. A hitujoncz előbb közönséges fürdőben megmosatván, nyugat felé fordult s ellene mondott, ki nyugaton van, azután keletfelé fordulva, megigérte, hogy követni fogja az igazság napját. Melle és vállalai megkenetvén, megvallotta hitét, azután bement a vízbe. Ekkor fehérbe öltözött segédek három izben mártották be fejét, s a püspök vizet öntött a szokásos forma elmondása közben és megcsókolta; egy másik pap fejét szt. chrimával kente meg, s ráadta a fehér lepelt, mint némely megtértek mezitláb nyolcz napon át hordozták. Azután a püspöktől gyertyát vevén kezébe Krisztus testét és vérét vette magához. A kisedek csak a szentelt vízben részesültek, azután tejet és mézet vagy bort és mézet és 10 szem siliquat kaptak. Elmondattott szt. János evangéliumának kezdete s a jegyző leírta a hitujonczot.« (VI. 384—385.) A catechumenek tanítója catechetának neveztetett, iskolájuk pedig 3 osztályt képezett az isteni tiszteleten való részvét szerint: a hallgatók, térdelők és kiválasztottak osztályát.

A keresztény iskolák közül e korban magasan kiemelkedik a Pantanus által 180. alapított alexandriai fensőbb hitelemző iskola, melyben azonban a szentírás magyarázásán, mint főtárgyon kívül bölcsészet, mértan, ékesszólás és nyelvtudományok is tanítottak. »Célja volt a műveltebb pogányokat a bölcsészet segélyével a kereszténység számára megnyerni, vagyis bebizonyítani, hogy a kereszténység nemcsak az ész követelményeinek felel meg, hanem még az emberi szellem szükségleteit is legtökéletesebben kielégíti (Robics.) Ez intézet leghirnevesebb tanárai voltak alexandriai Kelemen és Origenes. Kelemen egyebek közt irt egy Paedagogos című művet is, melyben bizonyo s nevelési elvek foglaltatnak a keresztény élet mikénti irányítására. Hozzá méltó tanár utóda Origenes, kinek munkásságáról szt. Jeromos azt mondja: »többet irt, mint más egész életében olvasni képes.«

Ezen iskola mellett a II. századtól már találunk rendes ker. népiskolákat is egyik-másik vidéken. Ezek szülő anyja a Protegenes által alapított edessai. Tárgyai: írás, olvasás, vallás; céljuk az volt mi a catechumen iskolaké — előkészítés a keresztiség szentségének méltó felvételére.

Kovács Gyárfás.

(Vége köv.)

A nők neveléséről.

Irta Fenelon.

Francoziából fordította: SZÉKELY ANTAL.

V. Fejezet. Közvetett oktatás: nem kell a gyermekeket megerőltetni.

(Folytatás.)

Meg kell vallanunk, hogy mindazon nehézségek közül, melyek a nevelésnél előfordulnak, egy sem hasonlítható ahhoz, mely a tunya, érzéketlen gyermekek nevelésével jár. A heves és érzékeny kedély a legrettenetesebb tévutakra vezethető; a szenvedélyek és az önhittség magukkal ragadják: de szintugy számtalan segédforrással rendelkezik és nem ritkán nagy tévedésektől tér magához: a tanítás ezeknél olyan, mint az elrejtett mag, mely lassan kihajt és olykor-olykor gyümölcsöt is hoz, ha a tapasztalás az ész segélyére jő s a szenvedélyek lecsendesülnek, legalább tudjuk, mivel lehetne figyelmüket lekötni és kíváncsiságukat fölkelteni. Tudjuk, hol keressük bennök az érdeket az iránt, a mire tanítjuk; sarkalhatjuk őket a becsülettel, míg a közönyös természetükhöz hozzá nem férhetünk. Ezeknek minden gondolata szórakozás, soha nincsenek ott, a hol lenniök kellene; sőt dorgálás által sem élénkíthetjük meg őket, mert bár mindent hallanak, semmit sem éreznek. E közönyösség a gyermeket hanyagga és kedvetlenné teszi minden dolgában; s ilyenkor a legjobb nevelés is romba dőlhet, ha az első gyermekkorban nem sietünk e bajt megelőzni. Sokan, kik nem hatoltak eléggé a dolog mélyébe, a rossz eredményekből arra következtetnek, hogy maga a természet az, mely a jóra való embert képezi, s hogy a nevelés mitsem tehet: pedig ebből egyedül arra kellett volna következtetniök, hogy vannak a háládatlan földekhez hasonló lelkületek, melyeknek a szorgalmas mivelés csak nagyon keveset használ. S még mennyivel rosszabb az, ha az ily kedélyek amugy is oly nehéz nevelése vagy meg van akadályozva, vagy el van hanyagolva, vagy már kezdetében rosszul lett felfogva.

Meg kell azonban jegyeznünk, hogy vannak oly természetű gyermekek is; a kikben gyakran csatlakozunk. Eleinte jóknak látszanak, mert a gyermekkor kellemé mindent eltakar. Bizonyos ki nem fejezhető gyöngédséget és szeretetreméltóságot találunk bennök, a mely nem engedi, hogy közelebről megvizsgáljuk arcuk vonásait. A szellemesség, értelem minden jele, melyet bennük találunk, meglep, mert nem várjuk korról. Itéletük minden hibáját elnézzük és a naiv őszinteség kellemét látjuk benne; s a szellem élénkségeül tudjuk be a test bizonyos élénkségét, mely a gyermeknél soha sem hiányzik. Innen van az, hogy a gyermekek látszólag rendesen oly sokat ígérnek, a miből oly kevés valósul meg. Az egyiket dicsérik például öt éves korában szelleméért, s minél inkább nő, annál nagyobb homályba és feledésbe merül. Mindazon jó tulajdonságok s képességek között, melyek a gyermekekben je-

lentkeznek, csak egy van, melyre állandóan számíthatunk, és ez a helyes értelem; ez mindig nő velök, csak jól műveltsék: a gyermekkor kellem elenyészik, az élénkség megszűnik; s maga a szív gyöngédsége is leggyakrabban megsemmisül, mivel a szenvedélyek s a számító emberekkel közlekedés észrevétlenül megkeményítik a világba lépő gyermekeket. Törekedjünk tehát a gyermekkor kellemek látványán áthatva fölfedezni, nincs-e a gyermekben, kit vezetésünkre bízunk, kíváncsiság és érzék a nemes versengés iránt. Ha ez eset áll, majdnem lehetetlen, hogy a nevelésével megbízott egyének vissza ne riadjanak ez annyira hálátlan és tövises munkától rögtön föl kell tehát ilyenkor a gyermek lelkének minden egyes rugóit keltenünk, hogy e tunyaságból kiragadjuk. Ha előre meglátjuk e visszas kedély állapotot ne sürgessük a rendszeres tanulást; őrizkedjünk emlékezőtehetségét tulterhelni mert ez kábitja el és ez teszi nehézkessé az agyat; ne fárasztuk ki őt szoros szabályok által; vidítsuk inkább fel, mert másként ép az ellenkező végletbe, a kishittőségbe eshetik. Ne féljünk tehát óvatosan figyelmeztetni, őt mindarra, a mire képes; elégedjünk meg kevéssel, mutassuk meg neki legkisebb előhaladásait; győzzük meg arról, mily igaztalan félelme, hogy nem képes sikerrel megtenni azt, a mit ime jól végzett el: ébresszük föl dicsvágyát. A féltékenység sokkal nagyobb a gyermekekben, mint tán elképzelni tudnók; gyakran láthatjuk, mint sorvad s mint fogy egy-egy gyermek titkos bánatában, mert a másikat jobban dédelgetik, mint őt. Ily kinnal gyötörni a gyermeket igen közönséges kegyetlensége az atyáknak; de sürgős bajban e gyógyszer használatát is tudnunk kell az elfásultság ellen. Állítsunk tanítványunk elé más gyermekeket, kik szintén nem tesznek többet, mint ő. A gyergeséget nagyon feltüntető, aránytalan példák teljesen elcsüggesztik őt.

Engedjünk neki időnként egyes kisebb győzelmekeket azok fölött, a kikre féltékeny; vegyük rá a menyire csak lehet, hogy jóüzien nevesen velünk együtt félénksége fölött; mutassunk neki szintoly félénk egyéneket, mint ő, kik végre legyőzték véralkatukat; közvetve, mások példáiból tanítsuk meg arra, hogy a bátortalanság és lanyhaság eltompítja az ést; hogy az elpuhult és hanyag emberek bármily lángésszel birjanak is, önmagukat eltompítják és lealacsonítják: őrizkedjünk azonban e tanításokat kemény és türelmetlen hangon tánni eléje, mert semmi sem teszi oly elzárkózottá a gyenge és félénk gyermeket, mint a tulszigor. Ellenkezőleg kettőztessük meg iránta való figyelmünket, hogy természetéhez mérten lehetőleg megkönyítsük és megédesítsük számára a munkát, a melytől őt meg nem kiméltetjük: néha-néha talán szemrehányások-megvetéssel is kell sarkalnunk, Ezt soha se tegyük magunk; egy más elsőbrendű egyénnek esetleg egy más gyermeknek kell azt megtenni helyettünk és úgy, mint-ha mi erről mit sem tudnánk.

Szt. Ágoston beszéli, hogy anyját sz. Mónikát gyer-

mekségében egy szolgáló szemrehányása, hogy miért iszik tiszta bort, teljesen kigyógyította e rossz szakásából, melytől nevelőjének szigora és nehezteletét meg nem óvhatja. Végül arra kell törekednünk, hogy kedvét, vágyát öntsünk ily gyermekek szellemébe, épen úgy, mint étvágyát igyekeznünk kelteni a betegekknél. Engedjük, hogy ők magok keressék föl, a mi őket e kedveltségéből kigyógyíthatja: nézzük el egyes különös ötleteket, habár szabály ellen történnék is az, nehogy valamely veszélyes kihágást vigyenek végbe. Sokkal könnyebb kedvet, izlést adunk azoknak, a kik még semmi izléssel sem bírnak, mint átalakítani azokat, a kiknek izlésük van ugyan, de nem olyan, a minő kellene.

(Folyt. köv.)

T Á R C S A.

Levél.

B. I. barátomhoz.

Levelet kell írnom. Nem igen örvendek,
Mert nem jönnek úgy — mint akarnám — a rendek;
Ott kinn a réten, ha a kaszás elfárad,
Nézd meg csak hogy a fű mily rendekben támad?
A lomha munkásnak nem egyenes sorja
Kaszálja a fűvet ide-oda szorja.
Ugy vagyok most én is. . . nagyon elfáradtam
Míg e kis falunak csendjére akadtam.
Ifju életemnek rozszant taligája
Sok lőtás-futásra csakugyan megállta,
S ez az ifju lélek, mely idáig huzta
Megakar pihenni, kifáradt az utba.
Fáradt ember vagyok tanúm rá az ég is,
De érted barátom tollat fogok mégis;
Ne nézd, hogy e versem olyan toldott-foldott,
Nem írhatok jobbat, hisz' nem vagyok boldog. . .
Hej pedig az évek de hamar lejárnak,
Alig nyílt a rózsa, már vége a nyárnak;
Mikor a reménység kikeletjét várod,
Akkor van legnagyobb testi-lelki károd.
Mint a hegyi patak, az évek rohannak,
Mint felhők az égen keletről nyugatnak,
Istenem! hogy mulik a nap alatt minden,
Elborul a lelkem, ha multam tekintem. . .
Azonságosképen hát ne várd te tőlem,
Hogy számra folyják a jó vers belőlem
Hitvány eledellei tápláltam a Muzsát. . .
— Oh, a szegény embert minden felől huzzák! —
A zab szalmán hizlalt angol telivérek
— Mint egy „borvizes“ ló — még annyit sem ének.
Parasztos hasonlat, de magamra jó ez,
Majd talán idővel változtatható lesz;
Ha a boldogságot megizleli lelkem
Lesz idő még szépen — szebben énekelnem.

Most pedétiglen hát jó tárgyamra térek,
Egy szelid állatnak türelmére kérlek;
Figyelemmel olvasd, mert ez éskom-bákom
Ki-ki szokott fogni minden tudományon.
(Gyatra betüimből — uram bocsá! — regen
Mind „nagy uraságot“ jósoltattak nékem;
Ha látnák, kik igyen jósoltak felettem,
Mily csöndes bureaunak filisztere lettem.)
Első sorban azt kell hát tudodra hozzam
[Nincs mért az országot ezzel felporozzam.]
Hogy nem vagyok többé zalathnai polgár,
Az édes napoknak színméze lefolyt már.
Oda hagytam őket, a kiket szerettem,
Kikkel kenyeremnek a javát megettem;
Lábaim egy csöndes faluba vezettek,
Jer tehát utánam, e versben vezetlek.
Ámde azt előre kiakarom kötni;
Nehogy e rimeket az ujságba tedd ki,
Mert kiktől oly titkon menekülni vágytam
És hitelezőim eljönnek utánam;
S a hitelezőkből egy hadsereg támad.
Azt pedig se' magam, se' te nem kívánod.
Tartsd tehát titokban, mintha gyontam volna
A gyontató székben füledhez hajolva . . . .
Paraszt ember lettem, jó falusi gazda,
Szalonnás tarisznya nyakamba akasztva;
Ha a körmölésnek a végére értem,
Megyek a mezőre nézni a vetésem.
Már nekem azt többé senkise beszélje,
Hogy a nagy csodáknak lejárt az idője,
Jó magamon látok óriás csodákat
Egyik csoda után ezer annyi támad
Hiszed-e avagy nem, — de igazat mondok:
Nincsenek nálamnál már nagyobb bolondok,
Majd egy félesztendő szaladt el megettem;
— Bort nem láttam sehol, s így nem is izleltem! —
Én, — ki borhegyeit hazánknak — bejártam,
Én, ki a vizet már hiréből utáltam:
Nagy lelki gyönyörrel forrásvizre járok;
. . . A varju madár is mindegyre lekárrog . . . .
Míg a magas „Csetrás“ a felhőkig ér fel,
S nem simul egy szintté a dévai völgygyel,
S míg én e falunak leszek a lakója;
Bizony nem leszek én a bornak ivója. —
Lelki ügyeimre nézve — máskülönben —
Annyit írhatok, hogy nem vagyok örömben,
Mert igaz szerelmem virághintett utját,
Rágalmazó nyelvnek tövisi befutják.
A dolog mivoltja — már hogy elől kezdjem —
Abban áll, hogy itten szerelembe estem;
Barna kis leánykát élettársul kértem,
Lelkének örökös hűséget ígertem.
De az irigységnek fekete hollója
Boldog életünknek lett rágalmazója,
S én ezernyi bajjal kell küzdjek ez ellen,
Mint a perzsák ellen egy maroknyi Hellen.
. . . De fáradni kezd már a Muzsának szárnya
Jó lesz ha bevégzem e verseket már ma;

Nehány jó kívánság, mi még hátra lenne,
Összeszedem őket egy-két sánta rimbe,
Kis gyermekkoromban valahol olvastam
Jó Tatár Pétertől illetén sorokban:

„Ki a kanonoki székbe beleülhet,
A társadalomban legelől kerülhet.“

Jó Tatár Péternek ez arany mondása,
Baráti szívemnek leghőbb ohajtása:
Ugy kívánok neked kanonoki széket,
Amiként magamnak kedves feleséget.
Te mosolygva ülj a kanonoki székbe,
Én a feleségem búbajos ölébe.

Még csak egy óhajtást csatolok hozzája,

[Szerető leánykám mögöttem „diktálja:“

„Ird még a kis papnak, ha egymásé lettünk,
Az oltárnál áldást ő mondjon felettünk!“

Nagyág, 1881.

Rényei Károly.

Kiseb közlemények.

— **Jegyzőkönyv**, mely felvétel az erdélyegyházmegyei r. k. tanító-egyletek szövetkezetének alakítása végett Gyulafehérvárt 1881. októberhó 17-én tartott gyűlésérül. (Folyt.)

3. Az előbbi pont alatti határozatból kifolyólag korelnök az alapszabályjavaslat részletes tárgyalását tüzi ki.

A jelenlevők tüzetes hozzá szólása és eszmecseréje után letárgyaltattak s némely módosításokkal elfogadtattak az 1—10 §-ok, s minthogy az idő nagyon előhaladt a tárgyalás folytatása délután 3 órakorig elhalasztatott.

4. Délután 3 órakor a tanácskozás fonala újra fölvetetvén letárgyaltattak az alapszabály javaslat 11—39 §-ai több, kevesebb módosítással ezek is elfogadtattak s ismételt felolvasatván hitelesítettek.

Az ily módon végleg elfogadott és megállapított alapszabályok szövegére következőleg ha ngzik

Az erdélyegyházmegyei rom. kath. tanítóegyletek szövetkezetének alapszabályai.

I. A szövetkezet czime.

1. §. A szövetkezet czime: Erdélyegyházmegyei rom. kath. tanítóegyletek szövetkezete.

II. A szövetkezet központi székhelye.

2. §. A szövetkezet központi székhelye: Gyulafehérvár.

III. A szövetkezet célja.

3. §. Célja a szövetkezetnek az erdélyegyházmegye kebelében lévő rom. kath. tanítóegyleteket egy szervezetté forrasztani; hogy ez fokozott erővel legyen képes azon népnevelési érdekek előmozdításán munkálni, melyeknek művelését a külön egyletek alapszabályilag feladatukká tették s hogy ezen érdekeknek kül- és belterjesebb ápolásával maga részéről az egész egyházmegye népnevelés ügyének fejlesztésére közre hathasson.

Ily érdekek: a katolikus egyház szellemében vezetett vallásos népnevelés helyessége iránti meggyőződésnek ápolása és szilárdítása; a tanítók hivatás szeretetének, buzgóságának ébresztése és fenntartása; önmivelésük elősegítése; erkölcsi, anyagi, társadalmi állásunknak emelése s ebből folyólag azoknak a jogtalan megtámadások, zaklatások elleni védelmezése; a népnevelés iránti érdekeltségnek mennél tágabb körben felkelése; valamint utasítás, buzdítás, gyámolítás a végből, hogy a szövetkezet körébe eső népoktatási intézetek a törvény és kor által követeit állapotban fenntartassanak és üdvösen tovább fejlesztesenek.

IV. A cselra szolgáló eszközök.

4. §. Céljára törekvés tekintetéből a szövetkezet jutalommal összekötött pályázatokat tűz ki a nevelés-tanítástánból, valamint egyéb a népiskola körébe tartozó ismeretágakból; gyűléseket s azokon előadások- és fölolvadásokat tart; kérdéseket, tételeket jelöl ki megvitatás, kidolgozás végett; a szövetkezet-hez tartozó egyletek működésének egyöntetűségét előmozdítja; s a működést évenkénti kimutatásban föltüntet s nyilvánosságra hozza.

V. A szövetkezetbe való lépés, kilépés és a kötelezettség tartama.

5. §. A szövetkezetbe való lépés következőleg történik.

a) Az alakuló gyűlésen magukat képviseltető egyletek az alapszabályok értelmében tényleg a szövetkezetbe lépnek;

b) A később bárnikor csatlakozni kívánó egyletek pedig a belépés iránti elhatározásukat elnöküknek hivatalos írásbeli nyilatkozatával a szövetkezet elnökénél bejelentik.

6. §. A szövetkezet főállásának ideje alatt a szövetkezet egyletek tagul tekintenek mindaddig, míg a szövetkezetből önként ki nem lépnek, a mire elfogadható okok alapján csak három év leteltével vannak följogosítva. A kilépés úgy történik, hogy az illető egylet ebbéli elhatározását és annak indokait elnökének hivatalos írásbeli nyilatkozatával a központi elnökénél bejelenti.

VI. A szövetkezet egyletek kötelességei.

7. §. Minden társegylet köteles saját pénztárából a szövetkezet központi pénztárába évenként annyiszor 10 krt fizetni, a hány rendes tagot számlál saját kebelében. Ezen illetményt a polgári év első negyedében be kell fizetni.

8. §. Köteles minden társegylet a szövetkezet évi közgyűlésére az elnökön kívül legalább egy képviselőt küldeni.

9. §. Köteles minden társegylet évenként évi rendes közgyűléseinek jegyzőkönyvét, esetleg az egylet működését és állapotát feltüntető jelentését egy példányban a központi bizottság elnökének beküldeni, még pedig oly időben, hogy ezek alapján a központi elnökség a szövetkezet állapotáról szóló és a szövetkezet évi közgyűlése elé terjesztendő jelentését elké-

szíthesse. Ez okból a társjegyletek utolsó rendes közgyűlése mindenkor legalább egy hóval előbb tartandó meg, mint a szövetség közgyűlése. Ezen kívül a szövetségi elnök kívánatára egyleti ügyekben bármikor is kötelesek az egyletek jelentéseket tenni.

10. §. Köteles minden társjegylet a központból munkálkodásai irányára kiadott utasításokhoz alkalmazkodni s az onnan kitűzött kérdéseket, tételeket tárgyalás alá venni.

VII. A szövetség fővédője.

11. §. A szövetség fővédője az erdélyi megyés püspök ő Nagyméltósága, kihez a szövetségről szóló jelentések, valahányszor kívánatni fog fölterjesztetnek.

VIII. Szövetségi ügyvezetés.

12. §. A szövetség ügyeit vezetik: a) a tisztviselők; b) a központi bizottság; c) a közgyűlés.

IX. Tisztviselők.

13. §. A szövetség tisztviselői: a) tiszteletbeli elnök; b) elnök; c) alelnök; d) titkár; e) jegyző; f) pénztárnok.

14. §. Tiszteletbeli elnök az egyházmegyei főtanfelügyelő, ki a gyűléseken, mint az egyházi hatóság képviselője van jelen.

15. §. Az elnök, a szövetséget képviseli más személyek és hatóságok irányában és azt igazgatja, a bizottsági és közgyűléseket össze hívja s azokon elnököl; az évi rendes közgyűlés elé a szövetségi működéséről, állapotáról jelentést terjeszt.

16. §. Az alelnök szükség esetén helyettesíti az elnököt ennek minden teendőiben és jogaiban.

17. §. A titkár a bizottsági és közgyűlések jegyzőkönyveit vezeti. Helyettesíti vagy segíti őt szövetségi teendőinek végzésében a jegyző, s mind a ketten az elnöknek a szövetségi ügyekre vonatkozó írásbeli munkákban kívánatra segédkezet nyújtanak.

18. §. A pénztárnok beszedi a társjegyletek évi tag illetményeit, valamint a szövetség egyéb jövedelmeit; a szövetség pénzvagyontát rendes naplóvezetés és személyi s vagyoni felelőség mellett kezeli, elnöki utalványozásra kifizetéseket teljesít; a pénztárt az elnöknek vagy a bizottságnak bármikor is vizsgálás alá bocsátja, számadását polgári év végével bezárja s ezt megvizsgálás végett a központi bizottsághoz az év első hónapjában benyújtja.

X. A központi bizottság.

19. §. A központi bizottság állandó kapcsolatot képez a szövetséget egyletek közt, miért is ezekkel hivatalos érintkezésben áll. A központi bizottságot helybeli és vidéki tagok teszik. Helybeli tagok: a) a tisztviselők, b) tiz bizottsági tag.

Ugy a tisztviselők, mint a tiz bizottsági tag a székhelyen, lévő egyenekből választatnak, kik a megválasztás által az alsófehérmegyei r. k. tanítóegyletnek tagjaivá lesznek.

A központi bizottság vidéki tagjait teszik társjegy-

letek elnökei s ezek akadályoztatása esetében megbizottjaik. —

20. §. A központi bizottság minden negyedévben egyszer gyűlést tart. Az elnök a körülményekhez képest azonban bármikor hívhat össze renekvüli ülést is.

21. §. A bizottsági gyűlés:

a) a közgyűlés határozatait végrehajtja,

b) a társjegyletektől beérkezett jegyzőkönyveket s jelentéseket felolvastatja s azokra nézve határoz.

c) a beérkezett pályamunkákat bizottságilag megbiráltatja s az eredményt a közgyűlésnek be-terjeszti.

d) a pénztárnok számadását megvizsgáltatja s erről jelentését a közgyűlésnek beadja.

e) A pénztár állását időnként megvizsgálja.

f) a közgyűlés idejét meghatározza s annak tárgysorozatát megállapítja;

g) a jövő évi költségvetési javaslatot megkészíti s a közgyűlés eléterjeszti.

22. §. A központi bizottság gyűlésein érvényes határozat hozatalára a helybeli tagok $\frac{1}{3}$ -ának jelenléte szükséges. Elnök csak a szavazatok egyenlősége esetén szavaz.

23. §. A gyűlésekről a titkár jegyzőkönyvet vezet, azt aláírja, a következő gyűlésen felolvassa s hitelesítésül az elnök által aláírattja.

24. §. A bizottság ülései nyilvánosak.

XI. A közgyűlés.

25. §. A szövetség évenként egyszer október hó első felében rendes közgyűlést tart. Helyét a megelőző közgyűlés határozza meg. Szükség esetén rendkívüli közgyűlés is hívható össze az év bármely szakában.

26. §. A közgyűlést képezik:

a) a központi bizottság,

b) a társjegyletek küldöttei (8. §.)

c) A társjegyleteknek azon tagjai, kik a gyűlésen önkéntes vállalkozásból megjelennek, de a társjegylet elnökségétől igazoló leveleket kötelesek beadni.

27. §. A közgyűlés ügykörébe tartozik:

a) elnök jelentést tesz a szövetség működéséről és állapotáról;

b) a központi bizottság a 21. § értelmében meg-teszi előterjesztéseit s ezekre határozat hozatik,

c) választatnak a szövetség tisztviselői és központi bizottság tagjai a 19. §-ra való tekintettel és pedig három egymásutáni évre,

d) fölolvadások, előadások tartatnak.

e) indítványok tárgyalatnak.

28. §. Fölolvasás, előadás tartására a közgyűlés hónapja előtt egynegyed évvel kell jelentkezni a központi bizottság elnökénél. Ha sok a jelentkező, közülők a központi bizottság jelöli ki sorsuzás utján a szereplőket, ha pedig előadók nem elég számmal jelentkeznek, a központi bizottság fölszólítására a társjegylet elnökei tartoznak előadókat kijelölni s egyszerű-

mint ezeknek neveit a közgyűlés hónapja előtt legalább egy hónappal a központi elnöknek bejelenteni.

29. §. A ki a közgyűlésen indítványt akar tenni köteles annak tárgyát a közgyűlés előtt a központi bizottság elnökének bejelenteni.

30. §. A közgyűlések nyilvánosak s bennök minden szövetkezeti tagnak szólási és szavazati joga van,

31. §. A közgyűlésen érvényes határozatok általános szavazat többséggel hozatnak.

32. §. A közgyűlésről a titkár jegyzőkönyvet vezet, mely a gyűlés után egy hét alatt az elnök, titkár és még három tagból álló, a közgyűlés által kiküldendő bizottság által hitelesítettik, s a következő közgyűlésen tudomásvétel végett felolvastatik.

A szabályszerűen meghívott közgyűlés tartására megkivántatik, hogy a szövetkezett egyletek legalább fele képviselve legyen.

XII. A szövetkezet vagyona.

33. §. A szövetkezet vagyona ered: a) a szövetkezett egyletek évi illetményeiből (7. §.) b) adományokból.

34. §. A szövetkezet rendes évi jövedelméből az igazgatási költségek fedeztetnek, a fennmaradó összeg pályadíjakra fordíttatik.

35. §. A tőkepénzek gyümölcsoztetéséről a központi bizottság gondoskodik.

XIII. Az alapszabályok változtatásáról s a szövetkezet feloszlásáról.

36. §. A szövetkezet akkor oszlik fel: 1) ha a társ. egyletek közül csak egy marad tagja; 2) ha a szövetkezett egyletek kétharmada kívánja.

A feloszlás esetén a fennmaradó vagyon az erdélyi rom kath. egyházmegyei tanítói nyugdíjalap céljaira fordíttatik.

37. §. Mindazon közgyűlési határozatok, melyek az alapszabályok megváltoztatását s ez esetben vagyona hovatordítását célozzák, foganatosításuk előtt a nagyméltóságu püspök urhoz és a magy. kir. kormányhoz felterjesztendők.

38. §. Az esetben, ha a szövetkezet az alapszabályokban meghatározott célt és eljárást, illetőleg hatáskörét meg nem tartja, — a királyi kormány által a mennyiben további működésének folytatása által az állam vagy szövetkezeti egyletek vagyoni érdeke veszélyeztetnek, haladéktalanul felfüggesztetik s felfüggesztés után elrendelendő szabályos vizsgálat eredményéhez képest végleg fel is oszlattatik, vagy esetleg az alapszabályok megtartására különbeni feloszlás terhe alatt köteleztetik.

39. §. Az alapszabályok jóváhagyás végett az erdélyi püspök a Nagyméltóságához és a magas miniszteriumhoz felterjesztendők.

5. Korelnök előterjeszti, hogy már az alapszabályok meg lévén állapítva, a tárgysorozat szerint a tisztviselők egyenkint, a tiz bizottsági tag pedig együtt választassanak meg s egyszersmint kérdésül teszi fel a z-

is, hogy nyilvánosan vagy titkos szavazással történjék-e a választás?

Határozottatott, hogy a tisztviselők egyenkint nyilvánosan, míg a tiz bizottsági tag egyszerre titkos szavazással választassanak meg.

(Vége köv.)

Irodalom.

— **Előfizetési felhívás.** A „Magyar Dal-Album“ című füzetes vállalatra, mint a magyar nép dallamainak zongorára alkalmazott egyetemes gyűjteményére. Gyűjti és szerkeszti: Limbay Elemér. Zongorára alkalmazza: Nemesovits Antal. Uj folyam I. kötet 1—200 dallam, vagyis, régi folyam III. kötet 401—600 dallam. Megjelen f. é. november hó 10-től kezdve, minden hó elején egy-egy füzet. a „Magyar Dal-Album“ egész évre: 10 füzetre 1 frt 80 kr. — félévre: 5 füzetre 90 kr. — Egyes füzet ára: 25 kr. Gyűjtőknek minden 6 egyszeri re megrendelt példány után tiszteletpéldányt adunk. Előfizetések legczélszerűbben postautalvánnyal a „Magyar Dal-Album“ kiadóhivatalához Győrbe intézendők. Kérjük vállalatunk további pártolását és szabadjon reménylenünk, hogy ezen egyetlen folyamatban lévő népdalgűjtemény mindvégig oly támogatásban részesülend, mind az eddigi kötetek. Győr, 1881. október hó 15-én. Hennike Rezső a „Magyar Dal-Album“ és „Magyar Daltár“ kiadója.

— **Előfizetési felhívás.** Ily című munkára: A Párbaj, fejtegetve vallási, erkölcsi, bölcsészeti, jogi történeti és társadalmi szempontokból. Irta: SEDA ERNŐ. Felesleges volna bizonyitanunk, hogy e műnek megjelenését annak korszerűsége igazolja. Beltartalmára vonatkozólag pedig biztosítékot nyujthat eddigi irodalmi működése szerzőnek. Azon reményben, hogy a t. olvasó közönség érdeklődéssel fogadja e vállalatot, az előfizetési ár a terjedelmes munkára a lehető legcsekélyebbre szabattott. A díszesen kiállított mű előfizetési ára 1 frt 50 kr. Bolti ára 2 frt 80 kr. leend. Tiz példány után egy tiszteletpéldánnyal kedveskedünk. A mű a lehető legrövidebb idő alatt hagyja el a gyorsajót. A megrendeléseket legczélszerűbben lehet eszközölni levelezési lapon az előfizetéseket pénzautalványokon, melyek szerzőhöz (Budapest VI. Érsek-utca 2. sz.) címzendők. Szerzőnél megrendelhető még a következő munka: Az öngyilkosság, fejtegetve vallási, bölcsészeti, jogi, történeti, lélektani, erkölcsi és társadalmi szempontokból. A budapesti m. k. tud. egyetem által négyszáz forinttal jutalmazott pályamű. Statistikai táblázatokkal. Nagy 8°, 490 lap. Ára 3 frt.

— **Az iskolázás jelene Angolországban.** A vallás és közoktatásügyi miniszterhez intézett jelentés. Irta Felméri Lajos, a kolozsvári egyetemen a neveléstan tanára. II-ik kötet Budapest. 1881. Ára 3 frt.

Közoktatásügyi irodalmunk Felméri Lajos felett

ez mellett a nevelési munkájával jelentékenyen gazdagodott. A kiválóan protestans Angliá iskolázása és intézeteinek szervezete tanulságos tanfolyama az erkölcsös és életrevaló nevelésnek, s a történeti és autonomikus jogok tiszteletben tartásának. — Rendszere elméletileg hiányosabb, mint a német, a melyet nálunk is mintagyanánt követnek, de inkább az életnek nevel s ez az eredmény Felméri ur jelentéséből is nagyon szembe-tűnik. Vaskos mű, roppant tárgy, tanulmány és megfigyelési halmaz, de nagyságával nem ijeszt el. Az egyes középiskolák különvált rajza és sorozatos egymásutánja, hasonlít a szemleczikkekhez. Megannyi apró tanulmányok az intézetek multjáról, céljairól, berendezéséről, tanáiról, növendékeiről stb. érdekes részletekkel. Ha a középoktatás általános eredményeit akarjuk tudni, nyomban felüthetjük az illető fejezetet. Ha a magyar és angol iskolázás közti párhuzam érdekel, egyszerre rányithatunk. Vagy ha a leánynevelés meg az egyetemi oktatás mibenléte vonz, azonnal megérthetjük, mivel foglalkoznak, miképen tanulnak, miféle erkölcsi és értelmi fegyverem alatt állanak. Egyik szakaszban Angliában, a másikban itthon vagyunk. Az ily módszerrel irt könyvet kellemes olvasni; nem vagyunk kényszerítve, hogy elejétől végig apróra nézzük, jegyezzünk s figyeljünk, hogy a szerző célját s eszméi kifejtését nyomon kísérhessük. Megkapjuk az eredményt készen összegezve; és ha az elvont tudományos összegezést nem bírnk meg, könnyen segíthetünk magunkon a részletekben. Mert szerző nagyon érti a néhez fogalmakat könnyed formába tenni át s a száraz dolgokba életet önteni. Ez a különfeleség, ez az anyag-halmaz, ez az összegezés, a mellett, hogy hiteles és igazolt, meglepő és gyönyörködtet. Főképpen oktató és tanulságos. Fogalmat szerezhetünk magunknak egy nagy nemzet miveltiségi alapjáról erkölcsi, értelmi és testi neveléscéljáról, arról, hogy minő nézeteket ólt a gyermekebe és ifjuba az emberről, társadalomról, művészetéről, tudományról, és a történelmi s miveldési folyamat egy pillanatában láthatjuk azt, a mit akar és mit tesz.

Ájáljuk e becses művet a szakférfiak s mivelt közönség figyelmébe!

A napi események köréből.

— Kinevezés. Ngos és főtisztelendő Dr. Éltés Károly erdélyi székesegyházi kanonok és igazgatótanácsi előadó kolozsvári plébánosnak kinevezetett. A kitűnő, tudós, irodalmi és az egyházmegye érdekében tett nagy szolgálatait által már is jeles érdemeket szerzett férfiu kinevezése méltó örömmel tölt el minden nemes kebel s méltán kívánhat mindenki s kívánunk mi is szerencsét a kolozsvári rom. kath. hitközségnek és Kolozsvár széles körü értelmiségének ezen alkalomból.

— Az erdélyi rom. kath. irodalmi társulat választmánya folyó november hó 20-án délelőtt 11 órakor a gymnasium helyiségébe gyűlést tart, melyre a t. tagok meghivatnak.

— Szent Imre ünnepély. A jeles kegyes tanítórendiek vezetése alatt levő kolozsvári finöveldeben tekintélyes közönség előtt, az ifjuság védszentjének ünnepe mai nap vallásos kegyelettel lett megülve. Az ünnepély megtartása körül legtöbb érdeme van Daniél Joachim subregens urnak, hogy az ifjak igen szép jeleit adták nemes törekvésöknek s ez által az ünnepélyt emelték. A választékos program az volt: 1. Szent Imre ének. Szöllősy Atila 7-ik oszt. tanulótól. Éneklé az ifjuság. 2. Szent Imre életrajza. Előadta Kőnczey Imre 7-ik oszt. tan. 3. Szent Imre ének. Szöllősy Atilától. 4. Jézus a szabadság. Mindszenti Gedeontól. Szavaltá Puskás József 6-ik oszt. tan. 5. Hazám szeretlek. Margoldtól. 6. Tengeri Ima Dürnertől. 7. Arkadia-féle Arany Jánostól. Szavaltá Harmath Jenő 5-ik oszt. tan. 8. Loreley Schillertől. 9. Az igazság Répás Jánostól. Szavaltá Buslig József 7-ik oszt. tan. 10. Nyugalom Mozártól. 11. A válás fájdalom Alt Ferencztől. Az ifjak közül Szöllősy Atilát emelem ki, mivel zenei jártassága, mindenki figyelmét magára vonta. A szavalók csinosan választékosan és meghatóan mondták el darabjaikat. Szilágyi N. különösen kitűnt szép hangjával. Végezetül Váradu Mór igazgató ur megragadó lelkes szavakban buzdította az ifjakat és köszönetét fejezte ki a résztvevő közönségnek.

Kolozsvártt, 1881. november 5-én *Egy jelen volt.*

— Kitüntetés. Ft. Agoston Károly alesperes-gyergyószentmiklósi lat. szert. plébános urnak főpásztorurunk ó Nagyméltósága a tiszteletbeli főesperesi címet méltoztatott adományozni. E rég megérdemlett kitüntetéshez, melylyel a kegyes Főpásztor egy Isten szeriatu papjának bokros érdemei iránti magas elismerésének kívánt némi kifejezést adni, szívünk egész valójából gratulálunk, őszintén kívánván: Ad multos annos!

— Papszentelés. Mélt. és ft. Lönhart Ferencz segédpüspök ur f. évi nov. 6-án szentelte áldozároká *Sebestyén* Dénes és *Szigethi* István szerepapokat, kiket a nagyméltóságú püspök ur atyailag megajándékozva bocsátott vissza állomásaikra.

— A maros-vásárhelyi „Kemény Zsigmond-társaság“ november 6-án tartotta meg ez évi közgyűlését, mely alkalommal b. Apó Károly elnök irodalmi viszonyainkat nagyon jellemző beszédét az által is kívánta érdekessé tenni, hogy 10 db. huszfrankos aranyat tűzött ki a következő pályatételre: „Erdély irodalmi története a nemzeti fejedelmek alatt.“ — Utánzásra méltó tett, mely bővebb dicséretre nem szorul.

— A föld összes lakosainak száma újabb összeszámitás szerint 1,455. milliót tesz.

Kiadja: Az erdélyi rom. kath. irodalmi társulat. Szerkesztő-bizottság. Felelős szerkesztő: BIRÓ BÉLA. Szerkesztőtársak. BALOGH IGNÁCZ, CSERNI BÉLA, CSISZÉR JÁNOS, Dr. TÓDOR JÓZSEF.

Nyomatott a püsp. lyc. gyorssajtóján Gyulafehérvártt. (Klúger B.-nál.)